

Frivillighetsmelding

Sortland kommune
2010

Vedtatt i kommunestyret 17.06. 2010

Innhold

1	SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER.....	3
2	INNLEDNING	4
	<i>Bakgrunn</i>	<i>4</i>
	<i>Definisjoner</i>	<i>4</i>
	<i>Hva er en melding?</i>	<i>4</i>
	<i>Kortversjon Frivillighetsmelding.....</i>	<i>4</i>
3	FORMANNSKAPETS BESTILLING OG MANDAT.....	5
4	FRIVILLIG SEKTOR	6
4.1	FRIVILLIGHETEN I SORTLAND	6
	<i>Mangfold og engasjement.....</i>	<i>6</i>
	<i>Kartlegging.....</i>	<i>6</i>
	<i>Frivillighetsregisteret</i>	<i>6</i>
	<i>Grasrotandelen.....</i>	<i>7</i>
	<i>Register over lag og foreninger.....</i>	<i>7</i>
	<i>Mange organisasjoner.....</i>	<i>7</i>
	<i>Frivilligheten - mer enn organisasjonene.....</i>	<i>8</i>
4.2	FORSKNING	8
	<i>Hopkinsundersøkelsen – internasjonal forskning.....</i>	<i>8</i>
	<i>Levekårsundersøkelsen 2007</i>	<i>8</i>
4.3	KOORDINERENDE ORGAN	9
	<i>Lokal koordinering</i>	<i>9</i>
4.4	BETYDNINGEN AV FRIVILLIGHET FOR LOKALSAMFUNNET	9
	<i>Levende lokaldemokrati.....</i>	<i>9</i>
	<i>Produsent av velferdsgoder og tjenester</i>	<i>9</i>
	<i>Identitet, verdier og holdninger.....</i>	<i>10</i>
	<i>Personlig vekst og kompetanse.....</i>	<i>10</i>
	<i>Livskvalitet – det gode liv</i>	<i>10</i>
	<i>Beredskap og samfunnsnyttig innsats.....</i>	<i>10</i>
	<i>Sosial kapital</i>	<i>11</i>
	<i>Viktig å bli sett.....</i>	<i>11</i>
4.5	UTVIKLINGSTREKK	11
5	SAMSPILL FRIVILLIGHET – KOMMUNE	13
5.1	ROLLEAVKLARING	13
	<i>Ansvarsaksen</i>	<i>13</i>
	<i>Virksomhet i fokus</i>	<i>13</i>
5.2	SAMARBEIDSFORMER	14
5.3	UTFORDRING SAMSPILL KOMMUNE - FRIVILLIGHET.....	15
6	FRIVILLIGHET OG NÆRINGSLIVET	16
6.1	DAGENS SITUASJON	16
6.2	BEDRIFTENES SAMFUNNSANSVAR	16
6.3	UTFORDRING	17
7	MULIGHETENE - OPPFØLGING	18
7.1	FORSLAG FRA FRIVILLIGHETEN	18
7.2	UTFORDRINGER	19
7.3	TILTAK - PROSJEKTGRUPPAS FORSLAG	23
8	VEDLEGG	24
	<i>SAMARBEIDSFORMER FRIVILLIGHET - KOMMUNE</i>	<i>24</i>
9	LITTERATUR/KILDER.....	26

1 Sammendrag og konklusjoner

Målsettingen med Frivillighetsmeldingen er å sette frivilligheten på dagsorden, gi større forutsigbarhet og bedre frivillighetens vilkår i Sortlandssamfunnet.

Frivilligheten har egenverdi, og frivillig aktivitet er i seg selv et gode. Men frivilligheten har ulike roller som også gagnar samfunnet. Kommunen har et ansvar for å legge til rette for at den kan utvikle sine ulike roller. Dette krever at man legger til rette for utvikling på egne vilkår, styrt av de frivillige selv.

Frivillighetspolitikken bør preges av sitatet¹: **Ikke gjør det, men gjør det mulig.**

Kapittel 4 tar for seg frivillig sektor i Sortland. Det er foretatt en kartlegging gjennom spørreundersøkelser. Lav svarprosent på spørreundersøkelsene gjør at konklusjonene i kartleggingen blir en oppsummering av det innsamlede materialet. Funnene i kartleggingen i Sortland samsvarer godt med nasjonal forskning på området.

I Sortland består frivillig sektor av rundt 260 organisasjoner, en mengde enkeltpersoner og ad-hoc grupper. Ut fra nøkkeltall i forskningen utfører frivilligheten i Sortland rundt 600 årsverk. Dette er like mange årsverk som Sortland kommune utfører årlig.

Flere utviklingstrekk i samfunnet har gjort at frivilligheten er i endring. Dette har ført til et press på den tradisjonelle frivilligheten. Tendens til økt grad av individualisme i samfunnet, er ett av utviklingstrekkene som kan få store konsekvenser for frivillig arbeid og fellesskapet. Det kan se ut som vi har fått en dreining - fra humanitært/sosialt, uegennyttig til mer egennyttig aktivitet.

Kapittel 5 redegjør for samspillet mellom frivillighet og kommune. For å videreutvikle dette samspillet er rolleavklaring viktig. For kommunen er det to tilnærminger som er viktig for å utvikle dette samspillet: For det første at kommunestyret utformer en overordnet strategi for denne samhandlingen og at kommunen som arbeidsgiver utarbeider retningslinjer for hvordan kommunens ansatte skal møte representanter for frivilligheten.

Kapittel 6 tar for seg samarbeid mellom frivillig sektor og næringslivet. For frivillig sektor er næringslivet oftest en kilde til finansiell støtte, men det finnes imidlertid flere interessante muligheter i samarbeidet næringsliv – frivillighet. Bedrifter er bevisst at engasjement i frivilligheten gir et positivt omdømme i lokalmiljøet. Mange arbeidsgivere foretrekker arbeidstakere med erfaring fra frivillig arbeid. Det foreslås etablert felles møtearenaer mellom frivilligheten og næringslivet for å utvikle samarbeid, partnerskapsavtaler og kunnskap.

Kapittel 7 angir noen muligheter og tiltak for hvordan frivillig sektor kan videreutvikles, hvordan samarbeidet mellom kommunen og frivilligheten kan utvikles og hvordan kommunen kan stimulere til økt deltakelse i frivilligheten. Foreslåtte tiltak kan sammenfattes i følgende hovedpunkt: Samspill og dialog, forutsigbarhet for frivilligheten, økonomiske virkemidler og organisatoriske tiltak.

Frivilligheten er en kvalitet ved vårt samfunn som vi må verne om og videreutvikle.

¹ Sitatet er tittelen på frivillighetsmeldingen som Oslo kommune utarbeidet i 1994

2 Innledning

Bakgrunn

Gode lokalsamfunn skapes gjennom samarbeid mellom kommune og innbyggere. Frivillig sektor spiller en viktig rolle både for demokratiet, for tilbudet til innbyggerne og som samfunnsutvikler.

Fokuset på frivillig sektor er blitt forsterket de siste årene:

- Mange kommuner jobber aktivt med frivillighetspolitikken bl.a. ved å utarbeide frivillighetsmeldinger.
- Regjeringen har fremmet St.meld. 39 *Frivillighet for alle* (2006-2007).
- Kommunenes Sentralforbund har gitt ut en veileder *Det gode liv*. Veilederen er en oppfølging av Velferdsutvalgets rapport og KS Landstings vedtak fra 2004: ”Det må utformes en politikk overfor de frivillige virksomhetene fra kommunenes side som gir dem større forutsigbarhet og bedre vilkår.”

Sortland kommune har ingen helhetlig politikk for samhandling med frivillige sektor. Kommunen ønsker med denne meldingen å starte arbeidet for å utmeisle en mer helhetlig politikk i forhold til frivilligheten.

Definisjoner

Frivillig innsats kan deles i to hovedgrupper:

- Økonomiske bidrag (pengegaver, naturalytelser, pengespill, kjøp av varer og tjenester)
- Frivillig arbeid eller medlemskap

Følgende definisjon på frivillig arbeid legges til grunn i det videre arbeid:

Frivillig arbeid er all ulønnet aktivitet² (frivillig arbeid og innsats) som utføres utenfor egen husholdning av enkeltpersoner og/eller grupper/organisasjoner, og som er med på å gi en ekstraverdi til beste for Sortlandssamfunnet.

Frivillig sektor eller **tredje sektor** som ble innført som et begrep på 80-tallet i offentlige utredninger, er et samlebegrep på den frivillige innsats som foregår i samfunnet.

Hva er en melding?

Hensikten med en frivillighetsmeldingen, slik prosjektgruppa oppfatter det, er å gi en oversikt over status og forutsetninger for frivillighetens vilkår i Sortland. Meldingen er ingen plan, men skal være et verktøy for politisk debatt og for å utmeisle fremtidige strategier.

Kortversjon Frivillighetsmelding

Når kommunestyret har behandlet meldinga skal det lages en kortversjon som vil være mer lettlest og bedre tilgjengelig for alle.

² Aktiviteten regnes som ulønnet selv om man får refundert faktiske utgifter eller en mindre, symbolsk godtgjørelse.

3 Formannskapetets bestilling og mandat

Formannskapet fattet følgende vedtak 15. oktober 2009:

1. Formannskapet slutter seg til rammene for utarbeidelse av Frivillighetsmelding for Sortland kommune, og ber rådmannen om at arbeidet igangsettes.
2. Arbeidet skal gjennomføres med bred involvering.
3. Meldingen legges fram for politisk behandling juni 2010.

Prosjektbeskrivelsen som lå til grunn for formannskapetets vedtak har følgende rammer:

ORGANISERING

Formannskapet er prosjekteier og vedtar rammene og mål for prosjektplan, igangsetter prosjektet og mottar utredningen for behandling.

Rådmannen gjennomfører prosjektet og samhandler med frivillig sektor.

MANDAT

Det skal utarbeides en frivillighetsmelding for Sortland som skal belyse følgende:

- Meldingen skal kartlegge og gi en oversikt over frivillige organisasjoner og deres virksomhet, og over frivillig arbeid og innsats utført av enkeltpersoner og grupperinger.
- Meldingen skal gi innsikt om frivillige organisasjoners selvstendige rolle, og videre deres samarbeidsrelasjoner med Sortland kommune.
- Meldingen skal angi muligheter for frivillige organisasjoners virksomhet og deltakelse i utviklingen av Sortland.

GJENNOMFØRING

Rådmannen oppnevnte følgende prosjektgruppe:

- Ørnulf Nielsen, prosjektleder
- Mona Dahl, kultur
- May Holm, utdanning
- Adrian Skogmo, frivillig
- Arne Vassbotn, frivillig

Frivillig sektor har vært engasjert gjennom aktiv bruk av referansegrupper og møtepunkt mellom prosjektgruppa og frivillig sektor.

PROSJEKTGRUPPAS KOMMENTAR TIL MANDATET

Lokalsamfunn skapes i samspill mellom kommune, frivillighet og næringsliv. Meldingen vil derfor ta for seg samspillet mellom disse tre aktørene.

4 Frivillig sektor

- Norge er "verdensmester" i frivillighet, ingen andre land har en befolkning som i så stor grad deltar i frivillig arbeid.
- Frivilligheten er i sterk endring. Kartlegging og funn prosjektgruppa har gjort, samsvarer med nasjonal forskning.
- Det antas at frivilligheten øker i samfunnet, men den endres i form og innhold.

4.1 Frivilligheten i Sortland

Mangfold og engasjement

Frivillig sektor i Sortland består av et mangfold av frivillige organisasjoner, lag og foreninger, ad-hoc organisasjoner og enkeltpersoner.

Nasjonalt har publikasjonen "Frivillig innsats"³ oppsummert frivilligheten slik:

- 54 % av befolkningen utførte frivillig arbeid i 1998
- 126 000 årsverk ytes i de frivillige organisasjonene i Norge
- Markedslønn for frivillig innsats for organisasjonene i Norge estimeres til 31 mrd. kroner
- Frivillig innsats i antall årsverk utgjør ca. 5-6 % av antall personer i kommunen.

Dersom vi legger disse undersøkelsene til grunn, vil frivillig innsats i antall årsverk for Sortland tilsvare rundt 590 årsverk⁴. Sannsynligvis er dette tallet mye høyere fordi det er vanskelig å dokumentere og registrere ad-hoc virksomhet og enkeltpersoners innsats. Dette betyr at frivilligheten i kommunen utfører like mange årsverk som Vesterålens største bedrift/organisasjon: Sortland kommune. Den tredje sektor tilfører Sortlandssamfunnet en formidabel verdi.

Kartlegging

Prosjektgruppa for Frivillighetsmeldingen har foretatt en kartlegging som har bestått i spørreundersøkelse blant kommunalt ansatte og frivillige, intervju av enkeltpersoner, møter og dialogkonferanse. Det ble sendt ut 120 spørreskjema til lag og foreninger, hentet fra adresselisten på kommunens hjemmeside. Prosjektgruppa mottok 30 svar fra frivilligheten og 35 fra undersøkelsen blant kommunalt ansatte. Svarprosenten på undersøkelsen er for lav til at disse kan betraktes som representative. Dette er for øvrig samme erfaring andre kommuner har gjort ved utarbeidelse av frivillighetsmeldinger. Prosjektgruppas konklusjoner blir derfor en oppsummering av spørreundersøkelsene, intervjuene, møter og øvrig tilgjengelig informasjon.

Frivillighetsregisteret⁵

i Brønnøysund skal bedre og forenkle samhandlingen mellom frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter. Foreninger, stiftelser og aksjeselskap som driver frivillig virksomhet kan registreres i Frivillighetsregisteret. Ingen organisasjoner har plikt til å registrere seg i

³ Lorentzen, Selle og Wollebæk (2001)

⁴ Normtall basert på kvantitative undersøkelser i Dovre og Engerdal kommuner

⁵ <http://www.brreg.no/frivillighet/>

Frivillighetsregisteret, men alle organisasjoner som fyller vilkårene har rett til å la seg registrere. Pr. mars 2010 er det registrert 66 organisasjoner fra Sortland.

Grasrotandelen⁶

er en ordning som gjør det mulig for spillere hos Norsk Tipping å gi en andel på 5 prosent av innsatsbeløpet direkte til en lokal frivillig organisasjon. Pr. mars 2010 var det registrert 65 lag fra Sortland under grasrotandelen. For å få midler fra Grasrotandelen må organisasjonen være registrert i Frivillighetsregisteret.

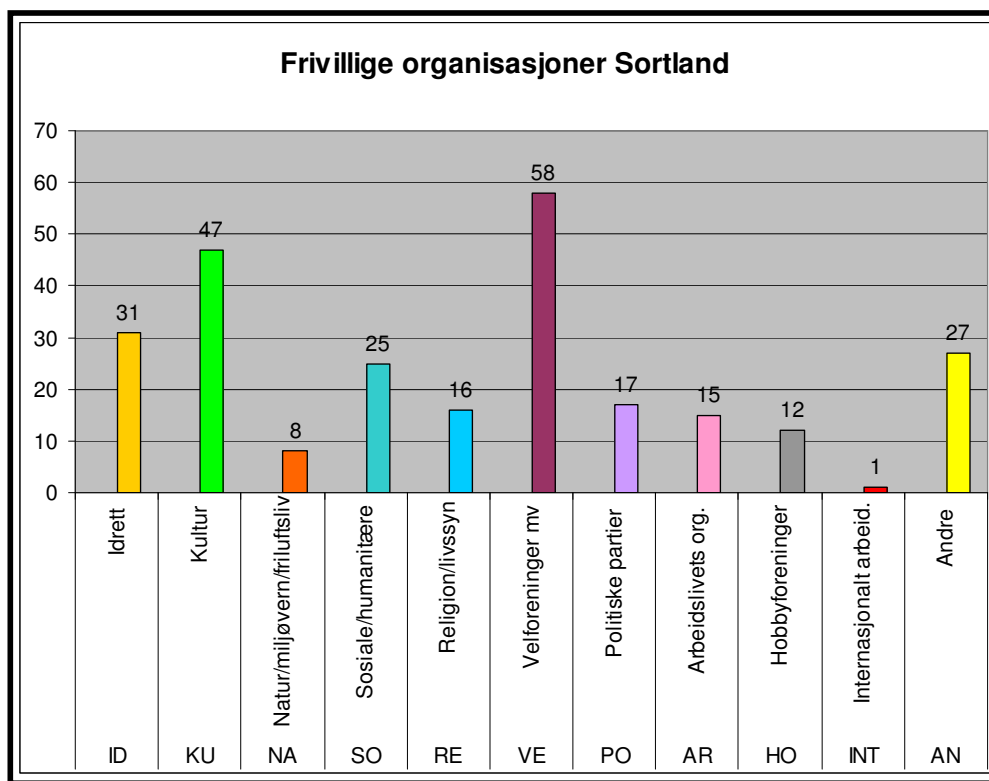
Register over lag og foreninger

På kommunens hjemmeside⁷ finnes et register over lag og foreninger der det er registrert rundt 120 lag. Dette registeret har mangler og feil. Ideen med dette registeret var at lagene selv skulle legge inn sine opplysninger og vedlikeholde dette. Dette har ikke fungert helt etter målsettingen.

Både næringsliv, innbyggere og tilflyttere samt lagene selv etterspør en fullstendig liste over frivillige lag. Det bør vurderes ulike virkemidler for å få en bedre oversikt over frivilligheten.

Mange organisasjoner

For å skaffe oversikt over antall frivillige organisasjoner i Sortland, har prosjektgruppa tatt utgangspunkt i tilgjengelige registre og intervju med engasjerte frivillige. Tabellen under viser at det er rundt 260 organisasjoner i Sortland. Oversikten viser ikke antall medlemmer/mennesker dette engasjerer, men fra nasjonale undersøkelser er idretten og arbeidstakerens organisasjoner størst mht medlemmer.

⁶ www.grasrotandelen.no

⁷ <http://www.sortland.kommune.no>

Frivilligheten - mer enn organisasjonene

Det er en tendens til at mindre grad av frivillig arbeid knyttes til faste organisasjoner, men frivillig innsats totalt ser likevel ikke ut til å minke. I følge intervju prosjektgruppa har gjort i Sortland virker det som om det er stor vilje til å komme sammen og løse felles oppgaver slik som infrastruktur, festivaler og større arrangement, men den organisatorske formaliseringen kan være løs. Det vil si at det etableres en "organisasjon" som oppløses når oppgaven er utført. Det betyr at frivilligheten i Sortland er mye større og mer sammensatt enn denne oversikten viser. Det vil derfor by på store utfordringer å få en fullstendig oversikt over all frivillig innsats i kommunen.

4.2 Forskning

Forskning viser at ingen andre land i verden har en befolkning som i så stor grad deltar i frivillig arbeid. I Norge og Norden for øvrig er forskning på frivillig sektor av forholdsvis ny dato. Rundt 1980 begynte forskere å interessere seg for det frivillige organisasjonssamfunnet som helhet og for det frivillige arbeidets betydning og omfang.

På følgende nettsteder finnes en god del artikler og forskning om frivillighet:

www.forskning.no www.samfunnsforskning.no www.sivilsamfunn.no

Hopkinsundersøkelsen – internasjonal forskning

Tradisjonelt har frivillig virksomhet en sentral plass i det norske samfunnet, og Norge er på verdenstoppen i frivillig arbeid. Omfanget er blant annet blitt omtalt i den norske delen av John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project. Der fant man at det i 1997 var 112 500 frivillige organisasjoner i Norge. Etter at Hopkinsundersøkelsen ble gjennomført ser vi at frivilligheten fremdeles er på fremmarsj.

Levekårsundersøkelsen 2007 ⁸

Levekårsundersøkelsen 2007 viser at det var om lag like stor andel av befolkningen som var medlemmer av ulike organisasjoner i 2007 som i 1997, men færre er aktive. Videre viser undersøkelsen at om lag 80 prosent av befolkningen var medlem av en eller flere organisasjoner. Dette er på omtrent samme nivå som i 1997, 2001 og 2004.

Ser vi bort fra fagforeningene, er det idrettslag som har flest medlemmer. I 2007 var i overkant av hver fjerde nordmann medlem av ett eller flere idrettslag. Blant medlemmer av musikkforeninger, korps, kor, teatergrupper og kunstforeninger oppga 85 prosent at de var aktive, svært aktive eller noe aktive. Det er særlig personer i alderen 45 til 66 år som er medlemmer og aktive, men jevnt over er alle aldersgrupper godt representert.

Idrettslag og friluftslivsorganisasjoner er "mannsbastioner". Det er nesten dobbelt så mange mannlige som kvinnelige medlemmer i friluftslivsorganisasjonene. I idrettslagene er det om lag 50 prosent flere menn enn kvinner.

⁸ Statistisk Sentralbyrå, levekårsundersøkelsen 2007 (<http://www.ssb.no/orgakt/>)

4.3 Koordinerende organ

Det finnes flere nasjonale sammenslutninger og koordinerende organ for frivilligheten. Frivillighet Norge⁹ er et samarbeidsforum for alle frivillige organisasjoner i Norge. Frivillighet Norge skal aktivt fremme frivillighetens og de frivillige organisasjonenes interesser i samfunnet. Fritak for moms for frivillige organisasjoner er en av flere store oppgaver. Det oppleves urettferdig at staten har store inntekter på dugnad og frivillig arbeid. Frivillighet Norge krever at organisasjonene skal fritas for momsbelastningen på innkjøp av varer og tjenester til den frivillige virksomheten.

Lokal koordinering

I Sortland har vi få paraplyorganisasjoner og koordinerende organ: Idrettsrådet er et koordinerende organ for idrettslagene i kommunen og Frivilligsentralen koordinerer en del sosiale og nettverksskapende tiltak. Vesterålen friluftsråd jobber prosjektrettet og har samarbeid med og en koordinerende funksjon innen friluftslivet. For kommunen er disse organisasjonene viktige for et systematisk og ryddig samarbeid med frivilligheten.

4.4 Betydningen av frivillighet for lokalsamfunnet

Verdien av frivillig sektor kan ikke måles eksakt, hverken i kvantitet eller kvalitet, men vi kan angi noen dimensjoner som beskriver frivilligheten:

- Levende lokaldemokrati
- Produsent av velferdsgoder og tjenester
- Sosial kapital
- Mobiliserer til beredskap og samfunnsnyttig innsats
- Trygghet og trivsel i lokalsamfunnet
- Identitet, verdier og holdninger
- Livskvalitet – det gode liv
- Personlig vekst og kompetanse

Levende lokaldemokrati

Frivillige lag og foreninger er viktige demokratiske lærings- og sosialiseringsarenaer. Deltakerne bygger opp politisk selvtillit og tror på egne evner til politisk påvirkning.¹⁰ De sitter ofte på kunnskap om lokalsamfunnet. Denne kunnskap og erfaring er viktig for både administrasjon og det politiske nivå i kommunen. Å engasjere seg i frivillig arbeid gir økt kunnskap og innsikt i demokratiske prosesser og politiske saker, og skaper engasjement i samfunnsspørsmål. Frivillig sektor kan være en rekrutteringsarena for lokalpolitikken. Mye politisk arbeid er ulønnet, og er derfor frivillig arbeid.

Produsent av velferdsgoder og tjenester

Frivilligheten utfører viktige og nødvendige oppgaver både for enkeltpersoner, grupper og lokalsamfunnet. Det er etablert en rekke tjenester som kommunen ikke tilbyr og som kommunen heller ikke har ressurser til å drive.

⁹ www.frivillighetnorge.no

¹⁰ St.meld. nr. 33 (2007-2008):90 Eit sterkt lokaldemokrati

Frivillige lag og organisasjoner har realisert betydelig infrastruktur i Sortland. Her kan nevnes vannverk, gang- og sykkelveier, idrettsbaner, skiløyper, barnehager, eldreboliger og en rekke samfunnshus. ”Uten den frivillig entusiasme og innsatsvilje som organisasjonene er bærere av, vil velferdssamfunnet være vanskelig å videreutvikle”.¹¹

Identitet, verdier og holdninger

Frivillige organisasjoner er kulturformidlere. Lag og foreninger er gode arenaer for å formidle, utvikle og videreføre verdier, holdninger og identitet. Dette antas å ha svært stor betydning for trivsel og identitet. Når folk deltar i frivillig arbeid dannes nettverk og samhold. Slik deltakelse kan føre til lavere kriminalitet, både fordi arbeidet kan ha direkte forebyggende effekt, slik som Natteravnene. Eller mer indirekte fordi folk begår mindre kriminalitet når de er aktive i frivillig arbeid. Det viser seg at ungdom som deltar i organisasjonslivet ruser seg mindre.¹²

Personlig vekst og kompetanse

Frivillige organisasjoner er viktige arenaer for utvikling og formidling av kunnskap. Mye av det frivillige arbeidet handler om å bygge kompetanse blant barn og unge i lederskap, instruksjon, teamarbeid og ferdigheter innen musikk, idrett, teater mv. Store og små arrangementer har gjort seg avhengig av frivillige medarbeidere. Mange arbeidsgivere foretrekker arbeidstakere med erfaring fra frivillig arbeid, fordi dette er ressurspersoner som er synlig i lokalsamfunnet og de har et engasjement som er positivt både for lokalsamfunnet og bedriften.

Livskvalitet – det gode liv

Hvorfor deltar så mange i frivillige aktiviteter? Frivilligheten har ofte to motiver eller drivkrefter: Det ene er å skape noe og få jobben gjort. Det andre er kanskje enda viktigere: Følelsen av samhørighet, deltakelse, utvikling og sjølrealisering. Et eksempel: I et sangkor vil fellesskapet og miljøet være viktigst for noen. For andre vil produktet, musikken som skapes, være det viktigste.

Frivillig aktivitet er oftest å gjøre noe meningsfylt sammen med andre, bry seg, være sosial, realisere infrastruktur og gi aktivitetstilbud til glede for seg selv og lokalsamfunnet. De frivillige aktivitetene og virksomhetene er bærere og skapere av tilhørighet, fellesskap og mening og utgjør på mange måter et sosialt lim i samfunnet. Deltakelse i frivillig arbeid kan ha direkte helsefremmende effekt, som for eksempel ved å delta i fysiske aktiviteter. Men det har også helsefremmende effekter som glede, trivsel og meningsfull fritid. Frivillig aktivitet er en svært viktig del av det gode liv.

Beredskap og samfunnsnyttig innsats

Ved ulykker, katastrofer og plutselige hendelser finnes det enkeltpersoner og organisasjoner som har frivillig beredskap og som kan gå inn i aksjoner. Her kan nevnes Røde Kors Hjelpekorps med fjelltjeneste og beredskap for søk etter folk ved skred og lignende, og jaktlag med frivillig beredskap i forbindelse med søk etter skadde dyr. Lokalhistoriske foreninger utfører samfunnsnyttig innsats gjennom innsamling og formidling av lokalhistorisk materiale og samarbeid med fagmiljø.

¹¹ St.meld. nr. 27 (1996-1997) Om statens forhold til frivillige organisasjoner

¹² Rusvaner blant ungdom skoleåret 2007-2008 Kristiansand.(RISK)

Sosial kapital

Sosial kapital blir ofte definert som forbindelsene og båndene mellom mennesker, slik som sosiale nettverk og normer for gjensidighet samt respekt og tillit. I detaljerte studier har samfunnsforskere vist hvordan mye av det som kan forklare om vi lykkes i livet – på skolen, i familien, i forhold til arbeid, utdanning og også innen helse – er avhengig av om vi har sterk sosial kapital, god tilhørighet og høy tillit til samfunnet vi lever i. Samfunn med høy sosial kapital er mer produktive, har sterkere endringsvilje og er mer trygge.¹³ Et aktivt foreningsliv og deltakelse i frivillig arbeid øker den sosiale kapitalen.

Viktig å bli sett

Det er viktig at de frivillige blir sett og satt pris på i lokalsamfunnet og av kommunen. Det er en stor utfordring å finne gode måter for å synliggjøre frivilligheten og de frivillige. Møte mellom kommunen og frivilligheten er viktig. Kommunen må ha en klar strategi for samhandling med frivillig sektor, og kommunalt ansatte må møte representanter fra frivilligheten med respekt, anerkjennelse og saklighet. Dette omtales mer under kapittel 5 - Samspill frivillighet - kommune.

Priser og påskjønnelser er med på å verdsette frivillig innsats. Frivillighetsprisen deles ut årlig av Frivilligsentralen og kulturprisen har vært delt ut av kommunen, men siste år ble den ikke utdelt grunnet manglende bevilgning.

4.5 Utviklingstrekk

Individualisme

Undersøkelser viser at frivilligheten er i endring. Det er blitt større konkurranse om folks tid, større grad av individualisme. Resultatet er at frivillige vil gi en tidsavgrenset innsats, som endres etter livssituasjon og alder. Dette kan medføre et press på den tradisjonelle frivilligheten.

Tendens til økt grad av individualisme i samfunnet, er et utviklingstrekk som kan få store konsekvenser for frivilligheten og fellesskapet. Det kan også se ut som vi har fått en dreining i frivilligheten - fra humanitært/sosialt, uegennyttig til mer egennyttig aktivitet.

Stor grad tilgjengelighet, liten grad forpliktelse

I organisasjonssamfunnet i Norge har lokallaget vært basis med en medlemsbasert og demokratisk organisasjonsstruktur¹⁴. Dette er i endring. Tendensen er at færre vil sitte i styre og stell, samtidig som det kreves mer og mer administrasjon i form av søknader, rapporter og regnskap. Utviklingen har endret seg fra store folkebevegelser og veldrevne organisasjoner til mer individuelle løsninger og ad hoc-pregede aksjoner. Finansieringen har også endret karakter, fra loddsalg og kronerulling til prosjekt- og aktivitetsstøtte fra offentlige instanser og private bedrifter. Mange ønsker heller å engasjere seg i enkeltoppgaver enn å forplikte seg til et langsiktig verv i en frivillig organisasjon. Det er også en tendens til kjøpe seg fri fra de forpliktelsene som medlemskap i frivillige organisasjoner vanligvis forutsetter.

Sosiale medier

Kommunikasjonsformene er stadig i endring. I de siste årene har såkalte sosiale medier, som legger til rette for interaksjon mellom brukere på internett, blitt svært omfattende. Mediene fungerer ved at innhold, informasjon, meninger, erfaringer og kunnskap blir utvekslet mellom

¹³ Jonas G. Støre: Dagsavisen 5. mars 2009

¹⁴ St.meld. 39 Frivillighet for alle

deltakerne. Eksempler på sosiale medier kan være blogger, forum eller nettsamfunn som *Facebook*, *Twitter*, og *YouTube*. Facebook fikk over 100 millioner brukere på mindre enn ni måneder, de har nå over 300 millioner aktive brukere.¹⁵ Twitter har mer enn 6 millioner brukere, og i tillegg finnes det over 200 millioner blogger på verdensbasis. Disse tallene skaper et svært interessant samfunnstema i den grad at det bidrar til fornyelse i kommunikasjons- og informasjonsflyt blant så å si alle aspekt ved samfunnet.

Sosiale medier fremstår som konkurrent til den tradisjonelle frivilligheten, men kan også gi nye muligheter i forhold til kommunikasjon og rekruttering. Utfordringen er hvordan frivilligheten kan ta i bruk slike sosiale medier for å fremme sin virksomhet.

Økende levealder

Bedre helsetilbud er en av årsakene til høyere levealder og et økende antall alderspensjonister. Vi ser denne utviklingen allerede nå, men det er fra år 2020 at vi får mange 80-åringer i følge SSB. Det finnes mange friske eldre som gjerne engasjerer seg i frivillige aktiviteter. Seniordansen på Sortland som nå engasjerer et 70-80 talls eldre er eksempel på det. Utfordringen er kanskje å finne slike aktiviteter som denne aldersgruppen tenner på. Seniordansen ville neppe fått slik oppslutning for 20-30 år siden.

Økt mobilitet og flytting

Folk reiser og flytter mye. Dette kan skape en utfordring for frivillige organisasjoner i forhold til kontinuitet og rekruttering. På den andre side er det mange ny innflyttede som leter etter aktiviteter.

Offentlig interesse

Den offentlige oppmerksomheten mot frivillig sektor vil i fremtiden bli stadig større, og vi ser nå en voksende interesse for å utarbeide frivillighetspolitikk. Samtidig vet vi at velferdssamfunnet står overfor store utfordringer i tiden som kommer, og at offentlig sektor er presset i forhold til ressurser og kapasitet.

¹⁵ Qualman (2009)

5 Samspill frivillighet – kommune

- I samspillet mellom frivillig sektor og kommune er det viktig at rollene er klart definert og at partene har respekt for hverandres roller.
- Kommunestyret bør etablere en overordnet strategi for samhandling med frivilligheten, og kommunen som arbeidsgiver bør utarbeide retningslinjer for samhandling mellom kommunen og den tredje sektor.

5.1 Rolleavklaring

Frivillighetspolitikken må primært formes etter den frivilligheten som er, og ikke den man til enhver tid ønsker. I samhandlingen med frivilligheten vil det imidlertid være mulig å bruke ulike virkemidler for å stimulere visse aktiviteter.

I samhandling med frivilligheten er det viktig å avklare grenseoppgangene og kommunens rolle overfor frivillig sektor.

Følgende modell kan være til hjelp for å avklare dette ansvarsforholdet:

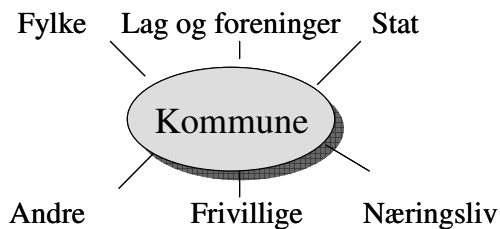
Ansvarsaksen

Heimen	Frivillig aktivitet	Frivillig i samarbeid med kommune	Kommune i samarbeid med frivillige	Kommune
Privat ansvar	Frivillig ansvar	Frivillig ansvar	Kommunalt ansvar	Kommunalt ansvar
Eksempler				
	Drift av frivillige org. Lokal dugnad	Idrettsanlegg bygges med støtte fra kommunen	Årlig søppelaksjon Tirsdagstreffet på Lamarktunet	Kommunal drift

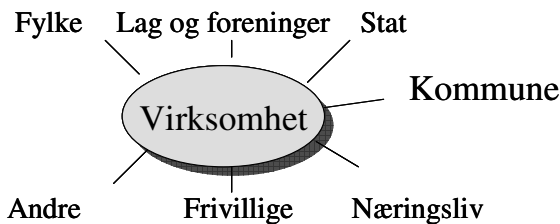
Frivillighetsmeldingen vil ha hovedfokus der frivilligheten samarbeider med kommunen og der kommunen samarbeider med frivilligheten.

Virksomhet i fokus

En tydelig rolleavklaring kan gi helt forskjellige muligheter for engasjement, finansiering og kan være avgjørende for realisering:

Figur 1

Figur 2

Kommunen velger ofte selv å være eier og koordinator i samhandling med lokalmiljøene. Fordelen med en slik løsning er at den er forutsigbar, styres av kommunen og samarbeidspartnere sender regningen til kommunen (fig.1).

For å utløse engasjement, frivillighet og ressurser i samfunnet, bør kommunen fokusere på virksomheten.

Dersom det finnes et frivillig engasjement og kommunen velger å sette virksomhet i fokus (fig 2), og velger å være en samarbeidspart istedenfor "eier", utløser dette en rekke nye muligheter: Det åpner for et større frivillig engasjement, gir flere finansieringsmuligheter. Erfaringsmessig utløser det gaver og rabatter som ikke ville vært mulig ved kommunalt eierskap. Ved å sette virksomheten i sentrum vil følelsen av eierskap blant frivillige/folket forsterkes.

Realisering av anlegg

En av de beste og viktigste ordningene staten har overfor frivilligheten er støtten til realisering av idrettsanlegg og lokale samfunnshus. Her har staten i 30-40 år støttet slike anlegg med inntil 50 % av godkjent anleggskostnad. Svært mange idrettsbaner, lysløyper, samfunnshus er realisert av frivillige organisasjoner med delfinansiering fra stat og kommune. Noen kommuner har i tillegg til statens prosentsats vedtatt at kommunen skal støtte samme anlegg med for eksempel inntil 20 %. Hensikten med en slik ordning er at det skapes større forutsigbarhet for frivillige organisasjoner og finansieringen blir enklere ved at frivillige organisasjoner utløser dugnad og rabatter for betydelige beløp. Sortland kommune bør vurdere å innføre en fast prosentsats for delfinansiering av anlegg, slik staten har. Et slikt regelverk vil skape større forutsigbarhet og utløser større engasjement.

Supplement

Det er viktig å understreke at tilbud gitt av frivillige er et supplement til kommunens tjenestetilbud. Kommunale tjenester skal ikke uten videre erstattes av frivillige. Her er det viktig å skille mellom frivillige organisasjoner som profesjonelle tilbydere av tjenester og mer ordinært frivillig humanitært arbeid. Dersom frivillige utfører lovpålagte tjenester som er kommunens ansvar, må kommunen sikre kvalitet og stille krav til måten tjenesten leveres på.

5.2 Samarbeidsformer

Forholdet mellom Sortland kommune og frivilligheten er preget av samhandling. Kommunestyret vedtok i 2005 retningslinjer for tilskudd til kulturformål. Ut over det finnes det ingen overordnet vedtatt strategi i kommunen for samhandling med frivilligheten, men det er utviklet og etablert flere ulike samarbeidsformer over tid.

I vedlegget til denne meldingen er det listet opp en del samarbeidsformer og tiltak. Disse kan sammenfattes slik:

- Økonomiske virkemidler
- Gratis husleie
- Veiledning
- Samarbeid om realisering av anlegg
- Samarbeid om aktivitetstilbud

5.3 Utfordring samspill kommune - frivillighet

Spørreundersøkelsen blant ansatte tydeliggjorde to innfallsvinkler for det videre arbeidet med frivillig sektor:

- **Utvikle strategi for samspill med frivilligheten**
Kommunestyret bør vedta en helhetlig politikk i forhold til frivillig sektor. Denne må være sektorovergripende og styrende for all samhandling, planlegging og kontakt mellom kommunen og det frivillige.
- **Kommunen som arbeidsgiver**
Med utgangspunkt i kommunestyrets overordnede frivillighetspolitikk, bør Sortland kommune som arbeidsgiver utarbeide retningslinjer for kontakten mellom kommune og den tredje sektor. Spørreundersøkelsen avdekket at det er ulik forståelse og innsikt i kommunens innsats og samarbeid med frivillig sektor og hvordan ansatte skal forholde seg til frivilligheten. Det bør utvikles en positiv mottakskultur der ansatte møter representanter fra frivilligheten på en faglig, saklig og positiv måte. Det kan også vurderes om det skal være en eller flere kontaktpersoner i hver enhet som har ansvar for kontakten og samhandlingen med frivilligheten.

6 Frivillighet og næringslivet

- Mange bedrifter uttrykker en positiv holdning til frivilligheten.
- Bedrifter etterspør arbeidstakere som er aktive i frivillig arbeid.
- Det bør etableres en møtearena mellom frivillige og næringslivet for å utvikle partnerskap, samarbeid og kunnskap.

6.1 Dagens situasjon

Mandatet for Frivillighetsmeldingen nevner ikke næringslivet spesielt, men næringslivet er en viktig samarbeidspart både for frivilligheten og kommunen. Utvalget har derfor valgt å se på samarbeidet mellom frivilligheten og næringslivet.

Samarbeid mellom næringslivet og frivillige må bygge på et gjensidig nytteforhold, både fra det frivillige inn mot næringslivet og fra næringslivet ut mot det frivillige samfunn.

Prosjektgruppa har intervjuet næringslivsledere og spurt om samarbeidet med frivilligheten og bedriftens policy overfor tredje sektor.

Konklusjonene fra disse møtene er ikke entydige, men kan oppsummeres slik:

- Sortland har et samfunnsbevisst næringsliv som uttrykker en positiv vilje til å samarbeide med kommune og frivillig sektor. Engasjementet rundt Kulturfabrikken og Blåbyhallen er eksempler på dette.
- Samarbeid mellom frivillige og næringsliv må bygge på et gjensidig nytteforhold. Så langt har samarbeidet i betydelig grad gått den ene veien – fra næringslivet ut mot det frivillige Sortland – og har i hovedsak vært knyttet til sponsoraktiviteter¹⁶.
- Bedrifter uttrykker aktiv og positiv holdning til frivilligheten. Blant annet ved at bedriften synes det er positivt at ansatte er engasjert i frivillig arbeid og er synlige i lokalmiljøet.
- Bedriftsledere sier at folk som driver med frivillighet er positive personer. Frivillig arbeid gir overskudd og entusiasme og næringslivet er interessert i slike personer.
- Bedrifter gir permisjoner og fri slik at ansatte kan delta på større frivillige arrangement. Dette er i mange bedrifter et betydelig skjult bidrag til frivillig sektor.
- Det gis uttrykk for at næringslivet ikke er flink nok til å utnytte, samarbeide og inngå partnerskap med frivilligheten.
- Samarbeid med frivillig sektor er viktig for bedriftens positive omdømme.
- Den vanligste støtten til frivillige er gaver og rabatterte tjenester.
- Næringslivet etterlyser bedre register og oversikt over frivillig sektor.

6.2 Bedriftenes samfunnsansvar

I regjeringens Stortingsmelding nr. 10 (2008-2009) «Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi» heter det: Regjeringen legger til grunn en forståelse av samfunnsansvar som innebærer at bedrifter integrerer sosiale og miljømessige hensyn i sin daglige drift og i forhold til sine interessenter. Samfunnsansvar innebærer hva bedriftene gjør på en frivillig basis utover å overholde eksisterende lover og regler.

Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) har i 2009 utarbeidet en veileder: *Det handler om tillit* - en veileder om næringslivets samfunnsansvar. Her fremgår det at det er et mål for

¹⁶ Sponsoraktivitet defineres oftest der et firma bidrar økonomisk i forbindelse med en aktivitet (eksempel idrett), for til gjengjeld å bli promotert og assosiert med den gitte begivenhet. Sponsor opptrer nesten overalt hvor offentlighetens og medias interesse er rettet.

norske bedrifter å utvide sitt samfunnsansvar, og at man ikke lenger kun styrer etter økonomisk lønnsomhet som måleparameter, men tillegger miljøhensyn og sosiale hensyn stor vekt. Bedriftene er i stor grad avhengig av tillit. Dette kan blant annet oppnås gjennom et bredt samfunnsansvar og ved å samarbeide med lokale myndigheter og frivillige organisasjoner.

Eksempel på interessentanalyse i en bedrift hentet fra heftet *Det handler om tillit - en veileder om næringslivets samfunnsansvar*.

Interessent	Interessents behov	Bedriftens behov	Risiko	Hvordan engasjere seg?	Hva kan oppnås?
Kunde	Bli overbevist om at varen er produsert på bærekraftig vis	Beholde kunden	Økte kostnader	Avklare kundens behov for informasjon og levere	Økt omsetning, gjenbruk av informasjon overfor andre kunder
Menneske-rettighets-organisasjon	Ikke barnearbeid i leveransekjeden	Unngå omdømmetap	Krav som ikke kan tilfredsstilles	Kunnskap om landet leveransen kommer fra, tiltak for å forebygge barnearbeid	Mindre risiko for negativt omdømme
Nabo	Mindre støy	Lave kostnader, gode relasjoner	Høyere kostnader	Lytte til nabo, målinger, undersøkelser	Enkle tiltak, positive naboer
Lag og foreninger	Sponsing	Positivt omdømme i lokalsamfunnet	Fremtidig forventning	Dialog om forutsetninger	Godt lokalt omdømme

6.3 Utfordring

- Bedrifter kan bli mye flinkere til å bruke lokal kultur i ulike sammenhenger. Når honoraret går til laget/organisasjonen er det en god måte å sponse lokalt kulturliv.
- Det bør etableres møtearenaer mellom næringsliv og frivillig sektor for å utvikle samarbeid, partnerskapsavtaler og kompetanse.
- Synliggjøre bedrifter som samarbeider godt med frivilligheten
- Utvikle nye samarbeidsmåter
- Næringslivet bør utfordres på å dele ut/sponse priser eller utmerkelser som stimulerer og verdsetter frivillig aktivitet: Kulturprisen, Blåbyprisen, Årets frivillige, Samarbeidsprisen mv.

7 Mulighetene - oppfølging

- Hvordan stimulere til økt aktivitet og bedre vilkår for frivillig sektor i Sortland?
- Utvalgets oppsummering av forslagene kan sammenfattes i følgende hovedpunkt: Samspill og dialog, forutsigbarhet og økonomi.

I mandatet fra formannskapet heter det at meldingen skal angi muligheter for frivillige organisasjoners virksomhet og deltakelse i utviklingen av Sortland.

7.1 Forslag fra frivilligheten

Prosjektgruppa har hatt møter med frivillige, gjennomført en rekke intervju og avviklet en dialogkonferanse med lag og foreninger under kulturuka. Følgende problemstilling har vært tema: Hvordan kan frivilligheten i Sortland stimuleres og utvikles?

Utfordringene som fremkom på dialogkonferansen, spørreundersøkelser og intervju, kan sammenfattes slik (ikke prioritert rekkefølge):

	Status	Forslag fra frivilligheten	Merknad
1	Det finnes mange lag i hver bygd	Samarbeide mer og utnytte tilgjengelige ressurser. Vurdere å legge ned lag/slå sammen.	I Blokken har de slått sammen 4 lag til ett.
2	Frivilligsentralens rolle er uklar	Tydeliggjøre oppgavene – spesielt koordineringsrollen.	
3	Økende krav til det å være tillitsvalgt, samtidig som det er vanskelig å rekruttere til verv.	Kurs og opplæring for tillitsvalgte.	Et mål å gjøre det enklere å være frivillig tillitsvalgt.
4	Det er behov for hjelp til søknader, møte med det offentlige, organisasjonssaker, arrangementskompetanse m.v.	Etablere frivillighetskoordinator/ frivilligsekretær	Sees i sammenheng med ressursene på Frivilligsentralen og kulturkontoret. Samordning kan kanskje løse dette.
5	Tilgjengelige lokaler for aktiviteter og møter er et knapt gode, spesielt i sentrumsområdet.	Gratis leie av kommunalt eide lokaler.	Det må utarbeides retningslinjer og vilkår. Skriftlig kontrakt underskrives.
6	Korpsene har støtte til lønn av dirigent	Dirigentordningen har fungert godt og bør videreføres.	Ordningen er under revisjon.
7	Det finnes ingen god oversikt over frivillige aktiviteter og organisasjoner.	Markedsføring og synliggjøring samt informasjon om økonomiske og organisatoriske rammebet.	
8	Økonomiske tilskudd til kulturorganisasjonene er fra 2009 borte fra kulturbudsjettet.	Gjenopprette tilskudd til frivillige kulturorganisasjoner. En modernisert og mer forpliktende ordning. Bruke økonomi som symbolsk påskjønnelse	Se egen kommentar/forslag under tabellen.
9	Lite samordnende ressurser i bygdene. Konkurransen mellom lagene forekommer.	Etablere Bygdeutviklingsprosjekt for å samordne ressurser, gi nytt liv til bygdene og frivillig arbeid, bidra til rekruttering og økt fokus på frivillig arbeid.	Gjennom et slikt prosjekt er det mulig å få ekstern delfinansiering. Samordning mellom bygdene og kommunen og innad i hver bygd vil bli enklere.

10	Representanter fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner blir møtt i kommunen på ulikt vis. Kommunen oppleves ikke alltid som samarbeidspart.	Kommunen må peke ut faste kontaktpersoner . Ansatte i kommunen må møte representanter fra frivilligheten med positiv holdning, saklighet og respekt.	
11	Vanskelig å finne informasjon om virkemidler for frivilligheten: Ledige lokaler, økonomiske virkemidler m.v.	Gi bedre informasjon om tilgjengelige ressurser og virkemidler.	
12		Arrangere kulturmønstringer der frivillige kan profilere seg i det offentlige rom.	
13		Kommunen inviterer til faste samordnings- og informasjonsmøter mellom frivilligheten og kommune.	

Økonomiforslag fra et lag:

Samtlige lag med frivillig aktivitet og et minimum av aktive medlemmer (f.eks. 20, tallet kan diskuteres) skal ha en årlig støtte (f.eks. 2.000 kr) på bakgrunn av innlevert revidert regnskap og årsmelding. Dette vil tjene to hensikter:

- A) Kommunen får løpende oversikt over det som finnes av frivillig aktivitet.
- B) Økonomi vil virke disiplinerende på foreninger i randsonen, og vil dermed sikre høyere frivillig aktivitet totalt sett. Det er viktig å ikke undervurdere viktigheten av den vitamininnsprøyinga selv et lite økonomisk bidrag vil være for hvert enkelt lag og forening.

7.2 Utfordringer

Prosjektgruppa har valgt å kommentere og fokusere noen utvalgte utfordringer:

- **Kommunal strategi for samhandling med frivilligheten**
Frivillighetsmeldinga er en statusrapport og drøfting av noen problemstillinger innen saksfeltet. Meldinga bør følges opp av en plan for samhandling med frivilligheten, med mål og overordnede strategier. Kommunestyret er bestiller av en slik plan. Planen kan være kortfattet og oversiktlig der hoveddrøftingene i meldinga er tatt med.
- **Kommunen som arbeidsgiver**
Kommunen som arbeidsgiver bør videreutvikle en positiv mottakskultur der representanter fra frivilligheten blir møtt med faglighet, anerkjennelse og respekt. Dette kan være et enkelt, men viktig element for å se og verdsette frivillige og deres engasjement.
- **Verdsetting og synliggjøring av frivillig sektor**
Motivet for frivillig engasjement varierer. Frivillige har i prosessen med utarbeidelse av meldingen uttalt at det har stor betydning å bli sett og satt pris på både av lokalmiljøet og ikke minst kommunen. Utmerkelser og priser som gjør heder på frivillig innsats er positivt. Næringslivet bør utfordres på sponning av priser til frivilligheten: Kulturpris, frivilligpris, idrettspris, talentpris mv.

- **Frivilligsentralens rolle**

Frivilligsentralen ble opprettet i oktober 1991 som et ledd i et 3-årig prosjekt knyttet til Helse- og sosialdepartementet. Nå sorterer Frivilligsentralene under Kulturdepartementet. Frivilligsentralen er nå fast på statsbudsjettet med årlig bevilgning på kr 280 000 (2009), i tillegg bevilger Sortland kommune årlig kr 184 000.

Frivilligsentralen har stor aktivitet og fyller en rolle som mange setter stor pris på. Flere lag og enkeltpersoner har imidlertid meldt behov for gjennomgang og tydeliggjøring av sentralens rolle. Prosjektgruppa ser det ikke som sitt mandat å avklare dette, men tilrår at Frivilligsentralens ansvar, oppgaver og organisering avklares i en egen utredning. Prosjektgruppa registrerer imidlertid at flere andre kommuner har sammenfallende utfordring.¹⁷ Det finnes også en forskningsrapport¹⁸ som har følgende sammendrag: "Sentralene kan sies å stå overfor tre ulike dilemma. Først mellom *sektorovergripende* og selvstendig *utøvende* roller. Først: Å framstå som konkurrent og tilrettelegger/sammenbinder på en og samme tid er ingen enkelt oppgave. Derne er det uklart om sentralene skal klassifiseres som *offentlige* eller *frivillige* aktører. Til sist befinner sentralene seg i skjæringspunktet mellom statlige og kommunale målsettinger, og disse er ikke alltid sammenfallende."

- **Frivillighetskoordinator/frivillighetssekretær**

Det er meldt behov for en frivillighetskoordinator/sekretær som lag og foreninger kan henvende seg til for å få hjelp til søknader, veiledning, møte med offentligheten, organisatoriske utfordringer, prosesser mv. De funksjonene og tjenestene som etterspørres har mer preg av sekretariat enn en koordineringsrolle. Frivillighetssekretær er derfor et mer dekkende navn på en slik funksjon. For å få dette til kan en se ressursene på Frivilligsentralen og Kulturkontoret i sammenheng.

En slik funksjon kan etableres prosjekttrettet, med særlig fokus på mulighetene for ekstern finansiering. Det finnes mange øremerkede midler og prosjekttrettede tilskuddsordninger som kan være av interesse. Frivilligsekretariatet kan kanskje opprettes ved hjelp av ekstern finansiering og prosjektmidler.

- **Økonomiske virkemidler**

Ved utarbeiding av en kommunal strategi for samhandling med frivillig sektor, bør økonomiske virkemidler bli et sentralt tema. Frivilligheten har også etterlyst en modernisering av tilskuddsregler til lag og foreninger. Følgende virkemidler bør vurderes:

- Direkte tilskudd etter definerte kriterier
- Kommunal egenandel til realisering av anlegg
- Gratis husleie i alle kommunale bygg utenom Blåbyhallen
- Prosjekttilskudd
- Økonomi som motivasjon til å melde inn sitt lag i et lokalt register.

- **Folkehelse og frivillighet**

Frivilligheten er i et folkehelseperspektiv, en stor utfordring i årene som kommer. Erfaringene viser at et aktivt, deltagende folk er friskere enn de som er passive, og er derfor en viktig grunn til å stimulere til aktivitet og deltakelse i frivillig arbeid. Det er mye som tyder på at kultur og frivillighet utgjør en viktig, og potensielt undervurdert, kilde til økt livskvaliteten, både for den enkelte og i det politiske arbeidet med å skape et bedre samfunn.¹⁹ Videre antas det at helse- og sosialsektoren har stadig større behov for samarbeid med frivilligheten i årene som kommer.

¹⁷ Frivillighetsmelding for Kristiansand s.33

¹⁸ Institutt for samfunnsforskning: Alle til lags (Dugstad og Lorentzen 2008:11)

¹⁹ Publikasjon Livskvalitet (Loga 2010-1) Senter for forskning på Sivilsamfunn og frivillig sektor

I Samhandlingsreformen²⁰ omtales frivillige organisasjoners betydning i forhold til helsefremmende arbeid. Særlig vektlegges arbeidet innenfor omsorgssektoren og innenfor rusfeltet, kosthold, samt idrettsarbeid og betydningen i forhold til forebygging.

Vi vil få flere friske eldre som utgjør en formidabel ressurs i samfunnet. Det å få engasjert denne gruppen for deltakelse vil være en stor utfordring. Kommunen har ansatt folkehelsekoordinator i 20 % stilling. Denne koordinatoren bør være med i videre utforming av tiltak og samarbeid mellom kommunen og frivilligheten.

- **Organisatoriske grep**

Kartleggingen i Sortland viser at det er behov for samordning både i det enkelte lokalsamfunn og i kommunen. Bygdene har mange og til dels konkurrerende lag og foreninger. Kommunen har behov for samarbeidsparter som kan representere flere lag, slik som Idrettsrådet.

For å imøtekomme noen av disse utfordringene kan følgende organisering tenkes:

- **Bygdeutvalg** – kan koordinere virksomheten innen bygda. Hver bygd oppnevner en representant som møter kommunen i samordningsmøter.
- **Kontaktutvalg** – det opprettes kontaktutvalg for sammenlignbare organisasjoner, slik som Idrettsrådet: Humanitære, friluft, kultur, velferd osv. Disse kan samordne og samarbeide og være kommunens kontaktledd.
- **Årlig frivillighetsmøte** – her vil representantene fra bygdeutvalgene og kontaktutvalgene møte kommunen og eventuelt næringslivet.

Utfordringen med bygdeutvalg/bydelsutvalg og kontaktutvalg er å gi disse et innhold som gjør at frivillige synes det er interessant å være med på. En gruppe fra frivillige og kommunen kan utrede dette. Dette kan sees i sammenheng med frivilligkoordinator / sekretær og eventuelt opprettelsen av et prosjekt med eksterne midler.

- **Møteplass – nettsted Frivillighet**

Etablere en hjemmeside, Frivillighetsportalen, med informasjon om adresser, aktiviteter, møter, utleielokaler med opplysninger om priser, utstyr mv. Frivilligheten og kommunen kan samarbeide om å etablere et nettsted med slik informasjon.

- **Kommuneplanlegging og den tredje sektor**

Kommunestyret behandlet egen sak om Kommunal planstrategi i desember 2009. I denne saka finnes en oversikt over eksisterende planer, planer som skal rulleres, nye planer og planer under arbeid.

Frivillighetsmeldinga har påvist at den tredje sektor utgjør en viktig ressurs i lokalsamfunnet. Prosjektgruppa mener at samspillet mellom det offentlige og frivilligheten bør komme til uttrykk i en rekke av disse planene:

Planer til rulling

- Kommuneplan for Sortland 2008-2020, Strategisk del
- Plan for kommunal kriseledelse
- Landbruksplanen
- Kommunedelplan for fysisk aktivitet og naturopplevelser 2010-2013
- Trafikksikkerhetsplan 2010-2014

²⁰ St.meld. nr. 47 (2008-2009)

Nye planer

- Kommunedelplan Samfunnssikkerhet
- Kommunedelplan Oppvekst, (inkludert temadel skole)
- Kommunedelplan Folkehelse
- Kommunedelplan Det gode liv
- Kommunedelplan Kommunikasjon og samferdsel
- Kommunedelplan Næring, inkluderer Næringsplan for Sortland
- Kommunedelplan Kompetanse

Planer under arbeid

- Hovedplan vann
- Hovedplan avløp
- Omsorgsplanen
- Klima- og energiplan

Det viktigste vil være å løfte fram frivillig sektor i Kommuneplan for Sortland – strategisk del. En overordnet strategi for samhandling vil være rettleidende for alle kommunedelplaner og fagplaner.

- **Utleie og bruk av tilgjengelige lokaler**

Dette punktet har noen problemstillinger som kan være til dels motstridende: På den ene siden er det mange lag og foreninger søker et sted å være for å lagre utstyr og drive med aktiviteter. På den andre siden sliter mange bygdehus med kostnadene med å eie og drive et bygdehus som har ledig kapasitet, samtidig med at kommunen har praktisert at kulturaktiviteter for barn og unge under 20 år er gratis i samtlige kommunale lokaler med unntak av Blåbyhallen. Ungdomsklubbene på Holmstad og i Hognfjorden får husleiedekning på inntil kr. 40 000 årlig.

Kommunen har en dialog med bygdehusene om problemstillingen. Utfordringen vil være å finne en løsning som forener gratis lokaler til barn og ungdomsaktiviteter, etterkommer lag og foreningers behov for lokaler og samtidig gjør at bygdehusene kan ha et økonomisk fundament for videre drift.

- **Frivillig beredskap**

Det finnes flere ordninger med frivillig beredskap som gjør en flott innsats. Det bør tas en gjennomgang om denne frivillige beredskapen er registrert eller skal registreres i kommunale planer og kriseplaner. Natteravnene har også etterlyst en dialog med ansatte som jobber med ungdom i kommunen.

- **Forutsigbarhet**

Kommunens virkemidler og strategi i samhandling med frivilligheten, bør preges av forutsigbarhet: At det utvikles en positiv mottaks- og samarbeidskultur i kommunen ved henvendelse fra frivilligheten, at tilskuddsordningene tydelige, at det etableres partnerskapsavtaler der det er mulig og at frivillige systematisk blir involvert i medvirkningsprosesser og planarbeid.

- **Momsfritak**

Momsfritak for frivillige organisasjoner ligger utenfor kommunens ansvarsområde, men har stor betydning for frivillig sektors økonomi og ikke minst signaleffekten dette gir til frivillige.

7.3 Tiltak - prosjektgruppas forslag

NR	TILTAK	ANSVAR	NÅR
1	Utarbeide en overordnet strategi/handlingsplan for samhandling med frivilligheten.	Rådmannen fremmer for politisk behandling	2010
2	Samordne kommunens innsats i frivillig sektor i kommuneplanleggingen	Rådmannen fremmer for politisk behandling	
3	Frivilligsentralens fremtidige rolle avklares i en egen sak	Rådmannen fremmer for politisk behandling	2010
4	Utleie og bruk av tilgjengelige lokaler jfr. kommentarer under pkt. 7.2	Rådmann i samarbeid med frivilligheten	2010
5	Organisere og systematisere samarbeidet mellom frivillighet og kommune gjennom bygdeutvalg, kontaktutvalg og årlige kontaktmøter	Rådmannen	Årlig
6	Utarbeide nye retningslinjer for økonomisk tilskudd og virkemidler til frivillig sektor	Rådmannen fremmer for politisk behandling	
7	Vurdere nåværende retningslinjer for kommunens delfinansiering av anlegg. Disse bør være mer forutsigbar og forpliktende.	Rådmannen fremmer for politisk behandling	
8	Styrke budsjettet til støtte og delfinansiering av frivillig sektor	Rådmannen fremmer for politisk behandling	
9	Opprette frivillighetskoordinator/sekretariat. Kan vurderes opprettet som prosjekt.	Rådmann i samarbeid med frivilligheten	
10	Oppdatere foreningsoversikten	Frivilligheten i samarbeid med kommunen	Løpende
11	Etablere en frivilligportal på internett med oversikt over lag og foreninger, ulike aktivitetstilbud samt aktivitetskalender.	Rådmann i samarbeid med frivilligheten	
12	Samarbeids og mottakskultur - videreutvikle en positiv mottakskultur ved henvendelse til kommunen.	Rådmannen	Løpende
13	Legge til rette for møte mellom frivilligheten og næringslivet	Næringslivet Rådmann	Løpende
14	Utfordre næringslivet til å sponse priser for erkjentlighet og positiv oppmerksomhet for frivillige	Næringslivet Rådmannen	Løpende
15	Medvirkning – systematisk involvering av frivillig sektor i planer som har med utvikling av lokalsamfunn og nærmiljø. Frivillighetens rolle skal synliggjøres i kommunale planer	Rådmannen	Løpende

Tiltakene er ikke prioritert og angir muligheter for kommunens videre arbeid ved ev. utarbeidelse av overordnet strategi. Dette er ikke til hinder for at det kan samhandles og gjennomføres enkelttiltak fortløpende.

8 Vedlegg

Samarbeidsformer frivillighet - kommune

Oversikten nedenfor viser de ulike samarbeidsformer og samarbeidstiltak mellom kommune og frivillig sektor. Denne er utarbeidet på bakgrunn av spørreundersøkelsen blant ansatte og intervju med ledere.

Oversikten er ikke uttømmende, men her er noen prosjekt, tiltak og tilskudd:

Kultur

- Kommunestyret har vedtatt retningslinjer for tildeling av midler til kulturformål
- Tilskudd til lag og foreninger har tørket inn i løpet av de 10 siste årene
- Årlig tilskott til Sortland Jazzweekend kr 60 000.-
- Årlig tilskott til samarbeidsavtale med Nordnorsk Jazzsenter og Sortland Jazz- og viseklubb (drift av nettverksscene for rytmisk musikk) kr 40 000.- + kr 20 000.- (Lys og lyd)
- Leie av Folkvang gressbane kr 15 000 og Holmen gressbane kr 5 000.
Leietaker må betale baneleie som i prinsippet dekker kommunens utgifter.
- Årlig tilskott til filmfestivalen Laterna Magica kr 25 000.
- Tilskudd til dirigentlønsordningen med nettoutgift ca kr 300 000 årlig. Denne er nå under utredning med sikte på justering.
- Husleiedekning ungdomsklubber på Holmstad og Maurnes, ca kr 40 000 årlig.
- Veiledning knyttet til søknader til finansiering av anlegg eller arrangementer.
- Praktisk bistand ved planlegging
- Samarbeid med Frivilligsentralen og foreninger knyttet til praktisk gjennomføring av arrangementer.
- Midler til nærmiljøanlegg på investeringsbudsjettet.
- Samtlige kommunale lokaler med unntak av Blåbyhallen er gratis for barn og unge under 20 år, eller der et flertall er under av deltakerne er under 20.

Helse og familie

- Psykiatrifeltet yter tilskudd til brukerorganisasjoner (i alt 3 organisasjoner har gått igjen over flere år). Budsjettet for dette er kr 120 000 i 2010.
- Etablering av brukerråd i 2010 innenfor rus - psykiatrifeltet i kommunen.
- Samarbeid med Røde Kors ved pandemivaksineringen.

Myndighet

- Grunneiersamarbeid i utmark og innmark
- Veiledning til frivillige organisasjoner om brannsikkerhet
- Søppelaksjonen om våren
- Høringspart i planprosesser
- Innsamling av GIS-data som f.eks. biologisk mangfold, turmuligheter m.m.
- Universell utforming – råd og veiledning
- Forvalter tilskudd til frivillige organisasjoner i forbindelse med: Søppelaksjonen og Djupfjordfondet (fiskefremmende tiltak og friluftsfremmende tiltak i vassdraga mellom Sigerfjorden og Hadsel grense).

Utdanning

- Utlån av skolebygg til lag og foreninger ved møter og arrangement.
- Samarbeid om ulike nærmiljøtiltak eks. ballbinge
- Elever besøker enkelte institusjoner og opptrer med sang
- Samarbeid med foreldrene om enkelte arrangement
- Samarbeid om kjøring av skiløyper/arrangementer/praktiske tiltak
- Enheten kjøper livredningskurs av Røde Kors

Omsorg

- Enheten bevilger kr 100 000 årlig til Frivilligsentralen
- Termikk
- Tirsdagstreffet. Frivillige henter eldre hjemmeboende til sosialt samvær og middag
- Lørdagskafe på Lamarktunet
- Besøksordningen til Røde kors
- Frivillige enkeltpersoner og foreninger stiller opp ved store arrangement på Lamarktunet
- Viktige samarbeidsparter: Pårørendeforening ved Lamarktunet, Demensforeningen, Frivilligsentralen og Røde kors

Stab

- Stab bidrar med kr 84 660 til Sortland Frivilligsentralen.
- Stab behandler årlig flere søknader om økonomisk støtte. De fleste avslås grunnet få tilgjengelige midler, men noen få allmenntilretteleggende tiltak innvilges.
- Stab formidler også informasjon til eller fra det frivillige ved behov hva angår tema som berører kommunale tjenester og politiske prosesser.

Eiendom

- Eiendom samhandler med frivillige i realisering av ulike prosjekt.
 - I 2009 samlet pårørendeforeningen inn penger til gjerde rundt Lamarktunet, og Eiendom tok ansvar for ledelse og var med på gjennomføring.
 - Frivillige hadde samlet inn midler til grillhytte ved Lamarktunet. Eiendom var behjelpelig i søknadsprosess, med plassering og gjennomføring.
 - En skade på banen på Folkvang ble utbedret ved at Eiendom kjøpte jord og gjødsel – og foreldreforening la ut og sådde til.
 - Eiendom skaffet material til laglederbu, foreldre satte den opp.
 - Eiendom kjøpte gardiner til servicehus på Idrettsparken – foreldreforening gjorde jobben tok ut farger, sydde og hengte på plass.
- Utleie av lokaler og bruk og tilrettelegging av anlegg vinter og sommer.
- Barn og ungdom under 20 år betaler ikke for trening i kommunale anlegg
- Dugnader, som våronn på kirkegårder, sammen med pårørendeforeninger på helseinstitusjoner
- Har avtaler om dekning av utgifter som for eksempel strømutfgifter i lysløyper
- Organisasjoner søker midler til anlegg og samarbeider med Eiendom om utførelse

9 Litteratur/kilder

- St.meld. nr. 39 (2006-2007) Frivillighet for alle
- St.meld. nr. 33 (2007-2008):90 Eit sterkt lokaldemokrati
- St.meld. nr. 27 (1996-97) Omstatens forhold til frivillige organisasjoner
- St.meld. nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen
- NOU 1998:18 Det er bruk for alle
- Kommunenes Sentralforbund: *Veilederen "Det gode liv (LevVel)"* – 2006
- Velferdsutvalgets sluttrapport: KOU 2003:3 *"Velferd, Virkelighet og Visjoner"*
- Rapport fra koordineringsutvalget for departementenes forhold til frivillige organisasjoner: *"Forvaltning av tilskudd til frivillige organisasjoner"*.
- Chr. Michelsen Institute: *"Fra motstander til medspiller: Partnerskap mellom norske frivillige organisasjoner og norsk næringsliv"*.
- Dag Wollebæk, Per Selle og Håkon Lorentzen: *"Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi"*- Fagbokforlaget, 2000
- Frivillighetsmelding Bærum kommune 2006
- Frivillighetsmelding Asker kommune 2007
- Frivillighetsmelding Porsgrunn kommune 2009
- Frivillighetsmelding Ålesund 2009
- Frivillighetspolitikk for Moss 2010-2013
- IRIS Rapport 2007/047: Kommunenes samhandling med frivillig sektor